

خداشناسی

از ابراهیم تا کنون

دین یهود، مسیحیت، و اسلام

گرن آرمسترانگ
ترجمه‌ی محسن سپهر

فهرست

هفت	یادداشت مترجم
هشت	مقدمه‌ی مترجم
۱	دیبچه
۹	۱ در آغاز ...
۵۲	۲ تنها یک خدا
۹۷	۳ نوری برای نایهودیان
۱۲۹	۴ تثلیث: خدای مسیحیت
۱۵۸	۵ وحدت: خدای اسلام
۱۹۹	۶ خدای فیلسوفان
۲۴۲	۷ خدای اهل راز یا عارفان
۲۹۵	۸ خدایی برای اصلاحگران
۳۳۶	۹ روشنگری
۳۹۵	۱۰ آیا خدا مرده است؟
۴۳۰	۱۱ آیا خدا آینده‌ای دارد؟
۴۵۷	واژه‌نامه
۴۶۲	یادداشت‌ها
۴۸۳	برای مطالعه‌ی بیشتر
۴۹۵	نمایه

یادداشت مترجم

کتاب دینی جهان مسیحیت یا Bible (با تلفظ‌های گوناگون در کشورهای گوناگون) در بردارنده‌ی دو بخش بزرگ است به نام **عهد قدیم** و **عهد جدید**.

عهد قدیم شامل پنج سفر (دفتر) و سی و چهار صحیفه و کتاب است. یهودیان این پنج سفر را تورات و شریعت موسی می‌نامند.

عهد جدید شامل چهار انجیل و بیست و سه رساله است.

Bible، که از واژه‌ی یونانی biblion و به معنای کتاب است، در سال ۱۹۰۴ به نام کتاب مقدس به فارسی ترجمه شده است. در ترجمه‌ی گفتاوردهایی که در **خداشناسی از ابراهیم تا کنون** آمده، من همین برگردان فارسی را پایه‌ی کار گرفته‌ام، ولی از آنجا که این ترجمه از نارسایی و خطا خالی نیست، پس از سنجش‌اش با ترجمه‌ی انگلیسی و سوئدی، در آن تغییراتی داده‌ام و نیز رسم خط هماهنگ با رسم خط کلی کتاب را در آن به کار برده‌ام.

در ترجمه‌ی آیه‌های قرآنی، از برگردان فارسی بهاء‌الدین خرمشاهی بهره جسته‌ام، البته در مرحله‌ی ویرایش از ترجمه‌ی محمد مهدی فولادوند نیز بهره گرفته شده است. کار ویرایش برگردان خداشناسی از ابراهیم تا کنون را فریدون فاطمی به انجام رساند و ترجمه را از خط‌هایی چند پیراسته که از این بابت سپاسگزار ایشان هستم. همچنین از دوست گرامی خلیل پاک‌نیا که امکانات کامپیوتری موردنیاز برای نگارش پیش از چاپ کتاب را در اختیارم نهاد صمیمانه سپاسگزارم.

مشترک، از دید او، پیام مهر و محبت این دین‌هاست. تأکید او به ویژه به پیام عدالت‌خواهانه‌ی اسلام است که در غوغای جنگ و ستیزها و بنیادگرایی‌های غربی و شرقی از چشم‌ها پنهان مانده است. از همین روست که مرکز اسلامی جنوب کالیفرنیا کوشش‌های او را در شناساندن چهره‌ی مردمی و برابری طلبانه‌ی اسلامی ستوده است. با این همه، نوشته‌های او همانا تفسیرهای اوست از این دین‌ها و روشن است که لزوماً تفسیری صحیح نیست و فقط یکی از تفسیرهای ممکن است که برای ارزیابی میزان صحت و اعتبار آن باید به موقعیت و پیشینه‌ی فرهنگی و اجتماعی نویسنده توجه داشته باشیم. طبیعی است که نویسنده هر قدر هم که مدعی بیطرفی و حتی حسن‌نیت نسبت به سایر ادیان باشد، اما به هر حال در دامان فرهنگی غیراسلامی پرورش و تعلیم یافته است و لذا در عین این که از فرهنگی متفاوت متأثر است محتمل است که جو کنونی جامعه‌ی غربی نیز در نحوه‌ی برخورد او با مسایل تاثیر داشته است. از اینها گذشته باید توجه داشت که چون درباره‌ی دینهای غیر از دین خود سخن می‌گوید منابع اطلاعاتی و مطالعاتی او نیز دچار محدودیت و نیز بعضاً دچار اشتباهها یا گرایشهای خاصی هستند. همه‌ی اینها می‌تواند باعث آن شود که در بسیاری موارد و از جمله در مورد دین اسلام خطاهایی بسیار ناشی از عوامل فوق‌الذکر در تحلیل و بررسی او وارد شود. به هر صورت هر کار تحقیقی، متکی به میزان اطلاعات و نیز دیدگاه ویژه‌ی محقق است و نمیتوان آن را بی‌چند و چون و یکسره مسلم انگاشت بلکه فقط با نقد و بررسی و تحقیق بیشتر و منابع و اطلاعات جدیدتر میتوان به حقیقت نزدیکتر شد و سره را از ناسره تشخیص داد. ناگفته نماند که گونه‌گونی تفسیر در میان خبرگان و کارشناسان جهان اسلام نیز کم نیست و چه ستیزه‌ها و گسست‌ها که از همین تفسیرهای گوناگون برنخاسته‌اند. ولی گویا ذهن آدمی راه دیگری جز تفسیر جهان نمی‌شناسد و شاید از همین روست که «هرگز هیچ دو انسانی زندگی نکرده‌اند که درباره‌ی چیزی عقیده‌ای یکسان داشته باشند.» از این جاست که اهمیت نقد اندیشه‌ها آشکار می‌شود. هر اندیشه انسانی و هر تفسیری نقدپذیر است و اصولاً طرح و نقد آزادانه‌ی اندیشه‌هاست که می‌تواند انسان‌ها را در فهم یکدیگر به هم نزدیک کند. پس وظیفه‌ی سنگین نقد اندیشه‌های دینی بر دوش دین‌شناسان است تا بکوشند پرده‌های تیره‌گی را از برابر چشم‌ها کنار بزنند.

مقدمه‌ی مترجم

بانو کرن آرمسترانگ از برجسته‌ترین تفسیرگران دین در جهان انگلیسی زبان است. او هفت سال راهبه‌ی کلیسای کاتولیک بوده است. پس از ترک راهبه‌گی، در سال ۱۹۶۹ در دانشگاه‌های آکسفورد و لندن ادبیات کلاسیک و مدرن می‌خواند. سپس، همان سان که خود در دیباچه‌ی کتاب می‌نویسد، چندین برنامه‌ی تلویزیونی درباره‌ی پولس رسول و تاریخ کلیسا تهیه می‌کند. کتاب‌هایی که تاکنون از او به چاپ رسیده‌اند این‌ها هستند:

زبان‌های آتش: جنگی از نوشته‌های دینی و شاعرانه، **از در تنگ، آغاز جهان، انجیل به روایت زن، جنگ مقدس:** صلیبیان و تأثیرشان در جهان امروز، **عارفان انگلیسی سده چهاردهم، زندگینامه‌ی محمد پیامبر(ص)، تاریخ خدا: از ابراهیم تاکنون** (همین کتاب حاضر، که تاکنون به ۱۶ زبان ترجمه شده است)، **نبرد در راه خدا، بودا**

کرن آرمسترانگ هفت سالی به راهبه‌گی گذرانده و سپس به نوشتن کتابهایی در زمینه‌ی اندیشه‌ی دینی روی آورده است. پس جهان‌نگری او برآمده از بینش دینی مسیحی و خردباوری غربی است. ولی در نوشته‌های اش کوشیده تا صرفاً به عنوان یک پژوهشگر به دین‌ها بنگرد و، از فراز سر همه‌ی دین‌ها، به دیده‌ی تحقیق در آن‌ها کند و کاو کند، همان گونه که دانشمندی کیهان‌شناس در پی یافتن پاسخی برای چه‌گونه‌گی پیدایش جهان هستی است و پژوهشگری زیست‌شناس در جست‌وجوی چه‌گونه‌گی پیدایش حیات بر روی کره‌ی زمین است. تلاش کرن آرمسترانگ این بوده تا بنیاد مشترک دین‌های سامی را بیابد و از این رهگذر میان آن‌ها پلی بزند. این بنیاد